

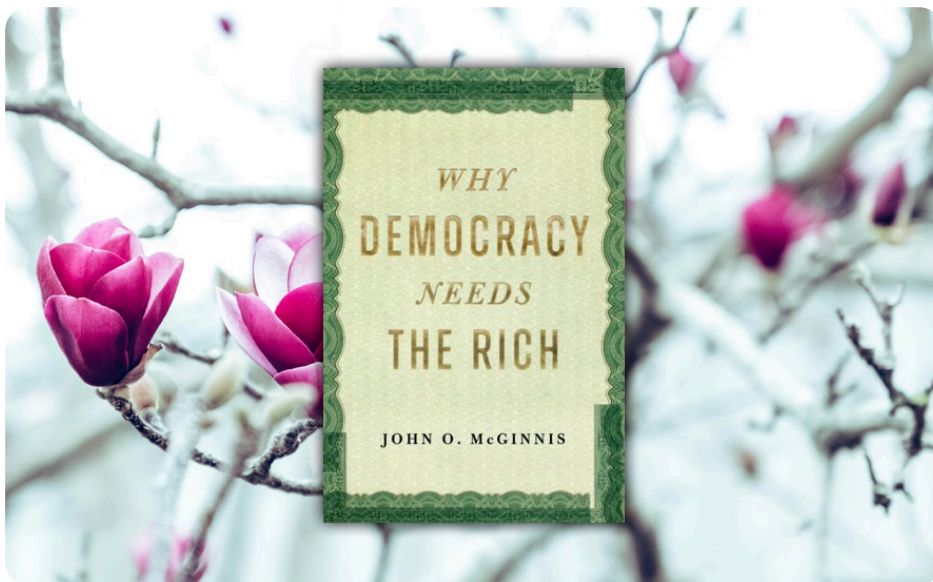

Svensk Tidskrift

GRUNDAD 1911. NÄTTIDNING FÖR POLITIK, EKONOMI OCH KULTUR.

START REDAKTION OM SVENSK TIDSKRIFT STIFTELSE ARKIVET PODD

FÖRLAGET PRENUMERERA IN ENGLISH

8 MAJ 2026

Rainer Zitelmann: Varför demokratin behöver de rika

Under 2021 och 2022 genomfördes en representativ undersökning i 34 länder om attityder till marknadsekonomi och kapitalism. Bland annat fick respondenterna ta ställning till 18 positiva och negativa påståenden om kapitalismen. Resultatet visar vad människor särskilt stör sig på med kapitalismen - och vad de stör sig mindre på. I 33 av 34 länder (det enda undantaget är Vietnam) hör det kritiska påståendet att "kapitalismen domineras av de rika, de sätter den politiska agendan" till de fem mest valda påståendena.

Detta är också ämnet för John O. McGinnis bok *Why Democracy Needs the Rich* (Encounter Books, New York, London 2026). Till skillnad från andra böcker handlar den inte främst om – beroende på författarens perspektiv – de rikas positiva eller negativa bidrag till ekonomin. Huvudtemat, som titeln antyder, är varför de rika är viktiga för ett demokratiskt samhälles funktion. Demokrati förstås ofta som majoritetsstyre, där varje medborgare har lika inflytande. McGinnis betonar däremot skillnaden mellan direkt och representativ demokrati. ”Föreställningen att alla kan utöva något som liknar lika inflytande i vår demokrati är i grunden orealistisk.”

I verkligheten finns det grupper som har betydligt större inflytande, såsom journalister, intellektuella och underhållare. Enligt McGinnis har just dessa grupper ganska homogena politiska uppfattningar. Studier har till exempel visat att förhållandet mellan vänsterlutande och konservativa professorer vid amerikanska universitet är 13:1. Vänsterlutande åsikter dominerar också starkt medierna och underhållningsindustrin (Hollywood). Dessa grupper formar den allmänna opinionen och har långt större inflytande än den genomsnittlige medborgaren.

När förmögna individer finansierar tankesmedjor skapar detta en motvikt, särskilt eftersom de rika inte alls är lika politiskt homogena som de intellektuella. Kampanjdonationer visar att förhållandet mellan rika personer som stödjer Demokraterna respektive Republikanerna är relativt balanserat. En central tes i boken är:

”Även om alla har en lika röst, utövar vissa grupper – de som sannolikt har en djupare förståelse av frågorna – naturligt större inflytande. Kritiker av de rikas inflytande accepterar ofta den intelligentsias större inflytande, eftersom den gör anspråk på större kunskap, trots att denna grupps ideologi är orepresentativ och isolerad från den bredare allmänheten och det politiska skeendet. De rikas inflytande utgör därför en avgörande motvikt, särskilt i en kommersiell republik där marknadens blomstring inte bara driver välstånd utan också stärker demokratin.”

När journalister och intellektuella polemiserar mot de rikas påstått stora inflytande är deras främsta syfte att bevara sin egen dominans

arvidlindmansfond.se

Lindmanfonden utlyser löpande stipendier för skribenter och då särskilt unga skribenter, resestipendier samt bidrag till bokproduktion och utgivning.

Läs mer här.

över opinionsbildningen. Ett problem, enligt McGinnis, är att intellektuella ofta står långt ifrån ekonomiska realiteter och har begränsad ekonomisk kompetens.

Demokratiska samhällen tenderar mot konformitet, och denna är särskilt uttalad bland akademiker och byråkrater. Akademiker är i hög grad beroende av sina kollegers omdömen för sin status. ”Trycket att anpassa sig inom akademien har ökat över tid och den ideologiska homogeniteten har tilltagit.” Bland de rika finns fler icke-konformister – personer som är beredda att gå emot strömmen och förespråka okonventionella idéer. Deras ekonomiska oberoende ger dem ibland också större intellektuellt oberoende – jag vill tillägga: det vore önskvärt att de använde detta mer aktivt.

Demokratin har också sina svagheter, och de rikas inflytande kan ibland bidra till att mildra dem:

”För det första är de rika, tack vare sina oberoende resurser, bättre rustade att motstå demokratins benägenhet till konformitet. För det andra stödjer många förmögna personer excellens, särskilt inom konsten, vilket motverkar demokratins tendens mot mediokritet. Eftersom de är mindre beroende av staten har de både möjlighet och incitament att ifrågasätta en växande statsmakt, vilket motverkar demokratins tendens att skapa en paternalistisk och finansiellt ohållbar stat. Deras inflytande fungerar kort sagt som en begränsning av majoritetsstyrets naturliga överdrifter.”

Montesquieu hävdade att politisk frihet bäst bevaras när statsmakten delas upp i tre grenar: lagstiftande, verkställande och dömande. Varje gren ska vara oberoende och kunna balansera de andra. Men i dag spelar, vid sidan av dessa tre, inte minst medierna en avgörande roll. McGinnis ser därför positivt på att till exempel Elon Musk skapar en motvikt till traditionella medier genom sin plattform X och ger en röst åt människor som annars inte skulle höras.

Min egen slutsats från boken – inte författarens – är att de rika borde ha mer, inte mindre, inflytande i demokratiska samhällen. Om man kritiserar dem bör det snarare vara för att de är alltför konforma, trots att de inte behöver vara det, och för att de i för stor utsträckning drar

sig undan den politiska debatten. Under lång tid gällde detta för förmögna personer i USA som inte stod till vänster. Personer som Elon Musk och Peter Thiel är undantag. De flesta rika som inte var vänsterorienterade förblev alltför ofta tysta.

Om de rika i västvärlden kan kritiseras är det inte för att de engagerar sig för mycket i politiken, utan för att de gör det för lite. Detta gäller i synnerhet de rika som också är förespråkare av kapitalismen. Medan kritiker av kapitalismen som George Soros eller Tom Steyer, som kraftfullt argumenterar för högre skatter på de rika, hörs högt, är kapitalismens försvarare sällan synliga i den offentliga debatten.

De amerikanska statsvetarna Benjamin I. Page och Martin Gilens talar i sin bok *Democracy in America* om "den offentliga tystnaden hos de flesta miljardärer". David Koch, som ekonomiskt stödjer libertarianska idéer, gjorde själv bara ett offentligt uttalande om skattepolitik under en tioårsperiod; hans bror Charles Koch gjorde inget alls. "Den offentliga tystnaden hos de flesta miljardärer", skriver Page och Gilens, "står i skarp kontrast till en liten, ovanlig grupp miljardärer – däribland Michael Bloomberg, Warren Buffett och Bill Gates – som uttalar sig om konkreta politiska frågor ... Alla tre har förespråkade ett omfattande socialt skyddsnät, progressiva skatter och måttlig reglering av ekonomin. En genomsnittlig amerikan som försöker förstå vad USA:s miljardärer tycker om politik genom att lyssna på Bloomberg, Buffett eller Gates skulle bli grovt vilseledd." Detta skrevs 2020; sedan dess har situationen lyckligtvis förändrats något i USA.

Jag minns ett evenemang organiserat av Students for Liberty i Miami i oktober 2022, där entreprenören och Whole Foods-grundaren John Mackey deltog. Han mötte kraftiga reaktioner när han publicerade en artikel mot Obamacare i *Wall Street Journal* i augusti 2009.

Vänstergrupper uppmanade till bojkott av hans butiker. Students for Libertys vd, Wolf von Laer, uttryckte offentligt respekt för Mackeys mod att ta politisk ställning. Men Mackey själv sade att han efter denna erfarenhet inte skulle skriva en sådan artikel igen, eftersom skadan på hans företag hade varit för stor. Det är beklagligt.

Under lång tid var detta situationen i USA – och det är det fortfarande i de flesta demokratier: politiska uttalanden från personer i näringslivet

tolereras endast om de är kritiska mot kapitalismen eller ”woke”. Annars riskerar de motreaktioner och bojkotter, som i fallet med Whole Foods. Om detta har förändrats något i USA är det något positivt, inte negativt. Som McGinnis bok visar har de rika stor potential att berika demokratiska samhällen. Enligt min mening borde de använda denna potential betydligt oftare och med större självförtroende. En anmärkningsvärd bok som förtjänar en bred läsekrets.

Rainer Zitelmann är författare till [Myter om kapitalism](#)

◀ Anders Ydstedt: Vi har mycket att lära av Milton Friedman

Mats Fält: Rom föll igår

▶

 Svensk Tidskrift

Ansvarig utgivare: Anders Ydstedt

E-post: anders@svensktidskrift.se

Ställföreträdande utgivare: Amanda

Wollstad

E-post: amanda@svensktidskrift.se

ISSN 2002-5130

Tidningen ges ut av

Förlagsaktiebolaget Svensk Tidskrift

Adress: Adelgatan 6, 211 22 Malmö

info@svensktidskrift.se

© Svensk Tidskrift 2021